

A close-up portrait of Grace Jones. She has a short, dark afro hairstyle and is wearing a black, pleated, high-collared top. She is smiling broadly, showing her teeth, and looking slightly to the left. Her makeup includes purple eyeshadow and bright red lipstick. The background is a textured, light-colored stone wall.

GRACE JONES

Mijn onvertelde leven

AUTOBIOGRAFIE

Grace Jones

Mijn onvertelde leven

Uitgegeven door Xander Uitgevers bv
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *I'll Never Write My Memoirs*

Coauteur: Paul Morley

Oorspronkelijke uitgever: Gallery Books, Simon & Schuster Inc.,
New York

Vertaling: Robert Neugarten

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser

Omslagbeeld: Greg Gorman

Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2016 Grace Jones

Copyright © 2016 voor de Nederlandse taal:

Xander Uitgevers bv, Amsterdam

Eerste druk 2016

ISBN 978 94 0160 520 5 | NUR 320

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren. Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen, dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn voorouders en afstammelingen,
mijn bloedverwanten en beminde familieleden

Eerder

I.

Toen ik mijn zoon Paulo vertelde dat ik een boek aan het schrijven was, zei hij: ‘O, mam, wauw! Ik hoop maar dat de wereld er klaar voor is!’ Sommige familieleden en vrienden schrokken toen ik vertelde dat ik met een boek bezig was. Ze vroegen zich af wat ik in vredesnaam zou onthullen. De meeste leden van mijn familie weten in grote lijnen wat er gaat komen. Ze zijn het gewend. Mijn levensverhaal zal geen verrassing voor ze zijn. Sommige details misschien, maar ik denk dat ze zijn voorbereid op wat er ook mag gebeuren. Ze weten dat ze zich moeten schrap zetten. Ze hebben ervaring met het horen van mijn ervaringen.

Er zal bloed vloeien en er zullen klappen vallen. Ik zal me vrijheden permitteren met zowel mijn eigen leven als dat van mijn naasten. Soms zal ik mijn reputatie te grabbel gooien. Ik heb de mensen die me kennen, en met mij verbonden zijn, of dicht bij mij staan, vaak genoeg met mijn gedrag laten zien dat ik niet geruisloos en discreet in het duister of het licht verdwijn.

Ik schreef en zong ooit: ‘Ik zal nooit mijn memoires schrijven’ en dat meende ik destijds echt. Ik had het kunnen volhouden, maar het lijkt erop dat ik mijn belofte heb gebroken. Ik heb gemerkt dat ‘voor altijd’ in sommige gevallen niet bestaat. Ik zou mezelf nooit beloftes moeten doen. Maar soms is er niets mis met het breken van beloftes.

Je kunt niet je hele leven leiden zonder hier en daar een belofte te breken. Soms – best vaak eigenlijk – moet je ook regels breken.

Toen ik die tekst schreef, had ik net ruzie gehad met mijn toenmalige vriend Jean-Paul, Paulo's vader. Ik verwerkte dergelijke incidenten vaak in liedjes. Ruzies en conflicten doen het goed in songs. Er zit veel van mijn leven in mijn muziek, en na deze ruzie met Jean-Paul verkondigde ik: 'Geen memoires, geen commentaar.' Ik besloot dat ik voortaan alleen wilde worden gekend via mijn muziek, via foto's en als kunstgroepie via kunst. Dat zouden mijn enige voetafdrukken zijn, de enige aanwijzingen over waar ik was geweest en wat ik dacht. Raak me aan in de foto, fluis-ter in mijn masker. Alles wat je moest weten kon gevonden worden in mijn blik op een foto of was in liedjes vervat. De rest is mysterie.

Dat was wanneer dan ook, een tijd geleden. Maar ik ben van ge-dachten veranderd. Dat doe ik vaak, en waarom ook niet? Als je een fan bent van het onverwachte doen, en dat ben ik, is het een voordeel als je van gedachten kan veranderen. Als je jezelf geen beperkingen wilt opleggen, moet je bereid zijn om van gedachten te veranderen, en vaak ook. Als je in het leven alles wilt proberen komt er, zelfs als je hebt gezworen dat je iets nooit zult doen, een moment waarop dat-gene wat je voor jezelf had uitgesloten opeens heel aantrekkelijk lijkt.

'Ik zal nooit mijn memoires schrijven' leek een goed gebod op het moment dat ik me dat voornam. Maar dit is het moment om dat gebod te overtreden. Een groot deel van mijn leven heeft zich in de open-baarheid afgespeeld, recht op de man af, onbevangen. Toch zijn er genoeg geheimen om prijs te geven. Ik ben ervoor in de stemming. Dat betekent echter niet dat ik het mysterie zal verpesten.

Ik hou van geheimen. Ze zijn heel belangrijk voor me. Ik had in mijn jeugd veel geheimen omdat mijn moeder me de hare vertelde en mijn vader de zijne. Die vertelde ik nooit verder. Ik vertelde ze nooit aan anderen en ik leerde hoe krachtig het is om een geheim te bewa-ren, de controle die het je lijkt te geven. Ik geniet van dingen die al-leen van mij zijn. Mijn geheimen. Het was moeilijk om ze te bewaren en ze zijn allemaal van mij.

Ik zal niet al mijn geheimen prijsgeven, maar wel genoeg. Genoeg dat jij gaat denken: ik geloof je niet, dat is niet echt gebeurd. Maar het laat me koud of je me gelooft of niet. De beste geheimen zijn ongelooflijk.

Mijn leven is een open boek. Alles staat in grote neonletters op internet – de foto's, de verhalen, de waarheid en de leugens. Een open en interessant boek vol extremen. Ik heb me nooit op de vlakte gehouden. Waarom zou ik? Ik besloot al op jonge leeftijd dat de aanval de beste verdediging was, en dat ik met tegenstellingen en problemen zou omgaan door de confrontatie met de wereld aan te gaan en mijn leven ten volle te leven. Dat houdt in dat je nogal wat sporen achterlaat. Dat alles wat je doet opvalt.

Soms lees ik verhalen over mijn leven die de werkelijkheid lijken te overdrijven. Dan denk ik: zo was het niet! Mijn leven is al geschift en onvoorspelbaar, maar als het in de wereld terechtkomt, wordt het op de een of andere manier nog groter. Soms wordt het minder extreem beschreven dan het echt was, kleiner, en dan denk ik: ik was groter dan dat! Er is geen betere manier om de controle te nemen over de verhalen van mijn leven dan ze zelf te vertellen in een boek.

Ik ben er niet op uit om de versies van mij die al bestaan te corrigeren. Ik ga mezelf niet verontschuldigen of verdedigen. Ik wil het beeld dat mensen van me hebben niet bederven als ze denken dat ik onhandelbaar ben, of veeleisend, krankzinnig, aanstootgevend, hedonistisch, chaotisch, of verdorven. Ik kan een stuk ongeluk zijn, maar bovenal kan ik een genot zijn. Het zou kunnen dat ik denk dat de legende niet buitenissig genoeg is. Maar mijn antwoord op suggesties dat ik indiscreet of schofterig of ronduit pervers ben geweest is: geen commentaar.

Ik breng gewoon nog een versie te berde, de versie die ik toevallig in mijn hoofd heb. Wat volgt is de ik die ik heb verzonnen in plaats van de ik die anderen hebben verzonnen. Wat de mensen ook van me vinden, ik wil dat ze het blijven vinden. Het laat me koud als ze dingen verzinnen. Als ze me maar niet saai of gewoontjes maken, als ze me maar niet gladstrijken of kleiner maken dan ik ben. Ik wil het beeld dat anderen van me hebben niet tegenspreken, ik wil de illusie niet bederven. Ik maak me geen zorgen over wat anderen zeggen, want mensen denken altijd wat ze willen denken.

Ik ga niet proberen orde op zaken te stellen. Ik ga de dingen gewoon vertellen zoals ik ze zag en uitleggen hoe alles volgens mij is gegaan. Situaties waarin je uit verschillende wegen moet kiezen vind ik heel interessant. De opties en mogelijkheden die zich aan je voordoen, en waarom wat nu het verkeerde pad lijkt later toch het juiste pad blijkt te

zijn geweest. Soms heb ik op het nippertje het juiste besluit genomen zonder op dat moment te weten hoe verstandig het was.

Dit zijn mijn herinneringen. Mijn stemmingen. Mijn momenten. Mijn vergissingen. Het is een boek en het heeft een omslag, dus ik kan doen wat ik wil. Een boek is intiem, vandaar dat er een omslag omheen zit. Als ik een boek schrijf, maak ik het heel intiem. Het is als seks, een activiteit die zich onder de dekens afspeelt. Wat ik in het boek ook zeg, het wordt bedekt door het omslag. Aan de voor- en aan de achterzijde. Beslis zelf maar of je naar binnen wilt. Maar als je naar binnen gaat, mag je niet verontwaardigd zijn over wat je aantreft. Je bent zelf verantwoordelijk. Had je de dekens maar niet moeten optillen.

Het is mijn leven, het is wat ik me herinner of me wil herinneren. Ik ben niet zomaar op een toverwolk uit het niets verschenen. Ik heb veel doorstaan om hier te komen.

Uiteindelijk heeft het behalen van positieve resultaten in het leven – het achterlaten van de duisternis en het bereiken van het licht – alles te maken met wijsheid, de wijsheid die je opdoet door ervaringen te overleven. Ik ben talloze malen bijna gestorven, maar ik ben er nog steeds. Er waren levens die ik heb geleid en levens die ik bijna heb geleid.

Als je mij wilt: wat volgt, dat ben ik. Het is geen karikatuur. Dit is de diepere ik, de andere ik, en dan is er nog een andere ik, en er zijn andere ikken waaraan ik zelfs nog nooit heb gedacht. Maar ik kom aan ze toe. Ik zal het spoor dat ik heb achtergelaten blijven volgen om te ontdekken waar ik hierna naartoe ga. Ik heb één leven om mee te werken. Ik zal dat leven helemaal uitpersen voordat ik klaar ben.

2.

Tijdens het schrijven van dit boek ging ik op bezoek bij mijn goede vriend, mentor en toegewijde vrije geest Chris Blackwell in zijn huis, dat zo diep is weggestopt in het intens vruchtbare hart van Jamaica – een land van groen, groen gras, hangende tuinen, kwetterende beekjes en onopgeloste mysteries – dat je je een ontdekkingsreiziger waant als je het weet te vinden. De wegen rond zijn huis zitten vol diepe

groeven. Het zijn amper paden, en de wegen voor die wegen, die beter onderhouden zouden moeten zijn, zijn bijna net zo slecht en zitten vol gaten en plotselinge hobbels die je botten laten schudden.

Als het regent, veranderen de paden in rivieren van gesmolten modder die je auto naar binnen zuigen en niet meer loslaten. Als je het redt, lijkt je een plek te hebben gevonden hoog boven de rest van de wereld, een ongehaaste oase van vrede en rust omringd door bomen met unieke vormen, lianen, ranken, bamboe en palmbomen vol energie en levenslust. Het is een open plek in de jungle, hoog in de lucht. Een andere dimensie, waarvan de aanblik vermoedelijk al eeuwen niet meer is veranderd. Alleen Chris' huis en terrein zijn toegevoegd.

Mijn goede vriendin Mary Vinson, die met Chris trouwde nadat ik ze aan elkaar had voorgesteld, stierf in 2004 en ligt zo'n honderd meter van het huis begraven. Ze vertelde me ooit dat ze even had geaarzeld toen ik zei dat ze Chris moest ontmoeten omdat ze vond dat al mijn andere vrienden niet goed snik waren. Ik zal haar graf bezoeken en even rustig met haar praten, haar de laatste roddels vertellen. Er zijn talloze afgezonderde plekken in Jamaica die buiten de werkelijkheid lijken te staan, maar het thuis van Chris is afzondering tot een magisch uiterste. Je kunt de aarde horen ademen.

Hij houdt de wegen moeilijk begaanbaar zodat hij alles kan horen wat nadert en het kwetsbare evenwicht komt verstoren. Als je schuddend en wiegend over de gegroefde wegen ploetert en dichter en dichter bij de plek komt die hij heeft gevonden, passeer je de plaatselijke bevolking die in hutjes en barakken woont en in het gezelschap verkeert van stoïcijnse geiten en kakelende kippen die je doen beseffen hoezeer je niet echt in Jamaica woont. Deze mensen hebben in hun huis alleen een bed, een tafel en een stoel nodig. Ze leven hoofdzakelijk buiten, waar ze dingen telen om te eten en verkopen.

Ik eet wat met Chris, een traditionele Jamaicaanse maaltijd van geitencurry, aki, bakbananen, rijst met erwten en vers kokoswater. We zitten op de houten veranda van zijn zeshoekige huis in het hart van de open ruimte boven op een zacht glooiende heuvel. Vuurvliegjes flikkeren, krekels tsjirpen en de zon gaat onder en laat een warme, stralende schemering achter zodat we omringd worden door duizend reusachtige schaduwen.

We praten en halen herinneringen op aan onze eerste ontmoeting,

onze samenwerking, de muziek die we samen maakten, de ruzies die we uitvochten. De schandalen die ik heb veroorzaakt. We kennen elkaar al bijna veertig jaar en zijn zo hecht als mogelijk is als je niet verwant bent. Maar vraag me hoe hecht, en ik zal zeggen: familie. Vraag hem hoe hecht en hij zal zeggen: familie.

Ik was er pas laat. Hij luncht graag om twaalf uur, maar hij weet dat dat te vroeg voor me is. Dus zegt hij twee uur, maar hij weet dat ik er dan pas om vier uur zal zijn. Zeker als je bedenkt hoe lastig het is om zijn huis te vinden. Zo ver van de gebaande paden dat Google geen hulp biedt. Ik arriveer om half vijf en ben in feite maar een half uur te laat. Hij is onder de indruk van mijn 'stiptheid.' Een late lunch wordt onopgemerkt een vroeg avondmaal.

Er is een rokerige, verkreukelde rasta die Lion heet en die ergens in de sidderende groene jungle rond het huis woont. Als hij zo nu en dan wat klusjes opknapt, mag hij over het terrein dolen, een zachtaardige, mystieke man met een zweem van iets wat onbenoembaar en woest is onder grillige strengen vergelende dreadlocks, een man die geen leeftijd heeft en tegelijkertijd driehonderd jaar oud lijkt te zijn. Hij geeft me wat hij in zijn hand heeft en ik neem een paar trekjes, zweef door de rook, en opeens wordt alles intens vredig maar verkrampt in de intense greep van het bewustzijn. Overal om ons heen voel ik onze voorouders, voorvaders en -moeders, onzichtbaar maar niet dood, hoe hun onpeilbare energie in ons voortleeft. We nemen nog wat trekjes en ademen onze voorouders leven in. Het verleden bestaat naast het heden, niet erachter. Wat was, is. Nog een trekje en ik zak dieper weg in een tijd van nu, in de droom die we verleden noemen.

Het schrijven van dit boek was soms alsof ik mijn geheugen tegen een heuvel op rolde. Als ik bijna boven was, verloor ik mijn grip en tuimelde het naar beneden en moest ik opnieuw beginnen. Nu ik de rook inhaleer van wat Lion me heeft gegeven, krijg ik het gevoel dat ik weet hoe ik mijn geheugen van de heuvel naar beneden kan rollen. Ik voel het verleden ontwaken. Ik kan me alles herinneren, alsof mijn herinneringen net zo volledig van de rest van de wereld zijn losgekomen als Chris' huis en terrein. Ik kan ze helder ontwaren. Ze zijn levensgroot. Ik weet waar ik moet beginnen. Ik kan zien tot aan de rand van alles wat is.

Het is tijd om te gaan. Ik ben altijd de laatste die komt en de laatste

die gaat, maar Chris wil het vanavond niet laat maken. Hij is erin geslaagd me hierheen te krijgen, nu moet hij me weer weg zien te werken. Dat is minder eenvoudig dan het lijkt. Er is net zo veel planning voor nodig als om me ergens op tijd te laten arriveren.

Ik wil niet weg. Ik hou van de geluiden hier, de geuren. Ik hou van het gezelschap en de herinneringen. Ik hou van wat er met mijn brein is gebeurd sinds Lion me een zetje gaf. Ik zou hier voor altijd kunnen blijven, zoals Lion, die alleen woont, comfortabel in zijn eigen vel, in een boom of grot ergens bij de lagune onder de zich langzaam keurende sterren die de hemel bezaaien als de grootste spiegelbal ooit.

Ik ben altijd in beweging, maar ik zou een plek willen vinden waar ik me veilig voel en daar blijven, mijn hakken in het stof zetten. Ik ben geworteld en rusteloos. Ik ben vredig, maar ik wil verstoren. Ik hou van rust, maar wil de stilte aan stukken slaan. Het is tijd om te gaan, maar ik wil niet gaan.

Ik kan er niets aan doen. Ik wil meer muziek, meer verhalen, meer tumult, meer afzondering. Ik wil niet dat deze dag eindigt, al weet ik dat het niet anders kan. Chris gaat backgammon spelen met zijn veel jongere neef, die ook Chris heet. Dat is een duidelijk teken dat het tijd is om te gaan, maar ik wil niet gaan. Ik praat met de meisjes in de keukens die voor ons hebben gekookt. Ik vertel over mijn familie, wat we aten, mijn broers en zussen, dat ik grootmoeder ben. Ik heb zo veel verhalen te vertellen die ik me herinner nu ik ben aangeraakt door de Lion. De Lion is vertrokken, alsof hij er nooit is geweest. Hij heeft een deel van de herinneringen meegenomen. Die pik ik de volgende keer wel op.

Het is tijd om te gaan. Met tegenzin geef ik aan die noodzaak toe. Ik laat de afzondering achter me en begeef me door de kronkelende, dichte begroeiing die in het donker tot leven dreigt te komen terug naar het eiland, mijn herinneringen in voordat ze vervagen, voordat ze in iets heel anders veranderen. Ik keer terug naar waar ik begon.

Het is tijd dat er eens iets anders gebeurt.

Spanish Town

Ik werd geboren.

Het gebeurde op een dag waarop ik er het minst op bedacht was op een eiland van niet meer dan 10.991 vierkante kilometer, een glooiend, bergachtig landschap van bossen en water in een snoer van eilanden midden in de Caribische Zee aan de westelijke rand van de Atlantische Oceaan. Dat wonderbaarlijke eiland in de westelijke zeeën.

Met mijn voeten vooruit kwam ik uit mijn moeder. Ik trapte om me heen en was pissig, plakkerig van woede, mijn huid doordrenkt. Ik was ook wat ze een sterrenkijker noemen, mijn nek was volledig gestrekt. Vanaf het allereerste begin was ik tegendraads en maakte problemen. Misschien probeerde ik me aan mijn moeder vast te klampen omdat ik op de een of andere manier wist wat er zou gebeuren. Ik wilde die ene plek waar ik me thuis had gevoeld en waar ik zo lang had gedobberd niet verlaten om de duisternis te betreden. Binnenin was er licht. Buiten wachtte onmiddellijk het onbekende. De navelstreng werd doorgeknipt. Ik schrok van een merkwaardige nieuwheid en maakte niet meteen veel lawaai, dus ze sloegen me en sloegen me om te bewijzen dat ik normaal was. Ik gilte het uit. 'Ik zal jullie eens wat lawaai laten horen. Ik zal jullie laten zien wat normaal is.' Ik krijste. Ik zal op mijn eigen ontwortelde, pasgeboren manier ook wel hebben gevloekt.

Hier ben ik.

Grace Beverly Jones. Zoals gebruikelijk zou mijn tweede naam mijn roepnaam zijn. Beverly. Bev. Later, toen ik vier of vijf was, was mijn huid zo steenkoolzwart dat ik werd verslonden als de warme, zwoele

nacht viel, pulserend van de natuur en een barokke zweem van het bovennatuurlijke. Mijn bijnaam was destijds Vuurvliegje. In het donker zag je alleen mijn ogen en tanden fonkelen.

Mijn nieuwe thuis buiten mijn moeder was Spanish Town, de oudste voortdurend bewoonde stad van Jamaica. Vijfhonderdvijftig jaar geschiedenis, te beginnen een paar jaar nadat Jamaica was gevonden – of ‘ontdekt’ – door de Italiaan Christoffel Columbus, die leiding gaf aan ontdekkende, plunderende Spanjaarden. Als St. Jago de la Vega, de stad van de vlakte, aan de rand van de zuidelijke moerassen van het eiland, werd het de hoofdstad toen de Spanjaarden zich kwamen vestigen. Ze gaven de stad een uitgesproken Spaans, koloniaal uiterlijk vol ommuurde hofjes en tuinen en een door de renaissance beïnvloed dambord van rond een spectaculair centraal plein aangelegde straten. De Spaanse belangstelling voor Jamaica nam af toen duidelijk werd dat er geen goud was. Het eiland verwerd tot een vergeten uithoek van het Spaanse rijk. De stad ging Spanish Town heten toen de Britten het eiland in 1655 veroverden. Ze hielden het aan als de bestuurlijke hoofdstad en zetten imponerende gebouwen in georgiaanse stijl neer om de toenemende rijkdom en het belang van het imperium te weerspiegelen.

Spanish Town was de hoofdstad van Jamaica tot het in 1872 in die hoedanigheid werd vervangen door Kingston, dat ongeveer twintig kilometer verderop aan de kust ligt en over meer natuurlijke vitaliteit beschikt. De kathedraal van het stadje, die in de vroege zestiende eeuw werd gebouwd en in 1725 als een anglicaanse kerk herbouwd, was het eerste gebouw van dat type in dat gedeelte van de wereld en is tot op de dag van vandaag de oudste door het Britse Rijk gebouwde kerk buiten het Verenigd Koninkrijk. Ten tijde van mijn geboorte kon je in Spanish Town nog sporen van grandeur aantreffen, maar waren er ook al tekenen van verwaarlozing na eeuwen koloniaal bestuur en de grote Depressie van de jaren dertig. De opgedrongen verwijzingen naar het gereguleerde Spaanse leven, de elegante stadsplanning en aristocratische Britse invloeden, bladderden af om het ongetemperde Jamaica te onthullen. Vervallen glorie, een morsige deftigheid. Verschillende onderdelen werden als onbruikbaar opzijgeschoven, terwijl de stad in contact kwam met de ruige, weggrottende randen van de hoofdstad omdat de bevolking van Kingston toenam.

Ze zeggen dat ik veel ouder ben dan ik in werkelijkheid ben. In de pers en op internet tellen ze zo'n vier jaar op bij mijn werkelijke leeftijd. Ze vragen me vaak hoe oud ik ben. De wereld wil graag weten hoe oud mensen zijn, alsof dat getal alles verklaart. Mij laat het koud. Ik hou graag het mysterie in stand. Ik stap het podium op, vertel dat ik tien jaar ouder ben dan ze denken en ga dan twintig minuten staan hoepelen. Dat is mijn leeftijd. Dat is hoe ik die meet. Ik ben niet met een horloge om geboren en heb er nooit aan kunnen wennen. Toen ik geboren werd, wist ik niet of het maandag, dinsdag, woensdag of donderdag was, en nog altijd weet ik nooit welke dag van de week het is. Dagen zijn dagen, uren komen en gaan, in welke volgorde dan ook, en ik hou het allemaal op mijn eigen manier bij. Het is lastig om me de dingen in de juiste volgorde te herinneren, maar ik zal het proberen.

Ik zie de tijd als een vorm van energie. Ik ben ook energie, en die twee energievormen raken vervlochten. Het nu kan net zo ver weg lijken als het verleden, dat net zo dichtbij kan lijken als het nu. Het meest opwindende is altijd het volgende wat er gaat gebeuren, zelfs als dat zich al heeft voorgedaan.

Ik zeg nooit hoe oud ik ben en hoef het zelden op te schrijven, maar ik maak soms een ruwe schatting door mijn leven te baseren op historische mijlpalen. Ik hou de tijd bij aan de hand van wat er in de wereld gebeurde en niet aan de hand van hoe oud ik toen was. Ik weet nog dat mijn verhuizing naar Amerika ongeveer samenviel met de moord op John F. Kennedy. Voor die tijd woonde ik in Jamaica, waar ik ondanks de zon en al dat leven gekooid zat in een godvergeten duisternis. Na Kennedy's dood doolde ik rond als een zigeunerin, op zoek naar het licht, op zoek naar de volgende gebeurtenis.

Bij elk verjaardagsfeest na mijn tienerjaren zei ik dat ik in de twintig was. Ik wist wel dat ik in de dertig was, later misschien zelfs in de veertig, maar nooit mijn exacte leeftijd.

Ik werd niet ouder. Ik werd wijzer. De wereld wil weten hoe oud mensen zijn, dus werd het me vaak gevraagd. Ik kan eerlijk zeggen dat ik het nooit precies weet. Als ik het moet uitrekenen, als ik moet uitrekenen hoe oud ik ben, ga ik uit van iets belangrijks, de leeftijd van mijn zoon bijvoorbeeld. Hij is drieëndertig en als ik dan bijvoorbeeld negenentwintig was toen ik hem kreeg, ga ik rekenen. Dus als je me

nu vraagt hoe oud ik ben, kan ik niet meteen antwoorden. In zekere zin zou elk getal correct kunnen zijn. Ik ben er nooit helemaal zeker van. Het is niet dat ik mijn leeftijd verdoezel, dat ik me ervoor schaam of er geïrriteerd over raak. Ik heb die kennis gewoon niet paraat. Het is niet het belangrijkste feit over mij. Er zijn belangrijkere dingen, die je een beter beeld zullen geven van wie en wat ik ben. Ik werd geboren. Laten we dat als uitgangspunt nemen.

Ik weet het gewoon omdat ik weet dat het eerste decennium van mijn leven in Jamaica in de jaren vijftig viel. De Tweede Wereldoorlog was afgelopen. Het zou nog een paar jaar duren voor Jamaica onafhankelijk werd van de Britten. Veel Jamaicanen trokken naar het moederland, Groot-Brittannië, voor een nieuw leven. Om nieuwe kansen te vinden reisden mijn ouders naar het noorden, naar de Amerikaanse Oostkust.

Mijn moeder was Marjorie, geboren in 1930, mijn vader Robert Winston kwam zes jaar eerder ter wereld. Toen ik werd geboren, hadden ze al twee jonge kinderen. Mijn moeder was extreem vruchtbaar en voorbehoedsmiddelen waren niet beschikbaar. Vijf kinderen werden in hoog tempo geboren en er was zelfs een jaar waarin er twee kwamen. De lichaamssappen vloeiden rijkelijk. De kinderen bleven maar komen. Robert Patrick was de eerste jongen en hij zou later zijn naam veranderen in Christian, Chris. Toen kwam Norman Noel, roepnaam Noel. Toen, achterstevoren, ik: Grace Beverly. Na mij kwam George Maxwell oftewel Max. Nog een meisje volgde, Yvonne Pamela, en toen nog een dochter, Janet Marie. Als laatste werd een vierde zoon geboren, Randy, niet in Jamaica maar in Amerika. Hij was de jongste. Mijn moeder was zestien toen ze met mijn vader trouwde. Op haar tweeëntwintigste had ze zes kinderen. Ze was een Walters. De meisjesnaam van haar grootmoeder, mijn overgrootmoeder, was Powell, en er zijn mensen in de familie die denken dat Colin Powell, de eerste Afrikaanse Amerikaan die minister van Buitenlandse Zaken werd, aan ons verwant is.

De belangrijkste reden waarom ze naar Amerika trokken was dat ze haar familie wilden ontvluchten. Het lijkt geen twijfel dat mijn moeder zich verstikt voelde door haar omgeving. Ze kwam uit een bijzonder godsdienstig gezin dat een van de eerste kerken van de pink-

sterbeweging op het eiland had gesticht. De allereerste kerk van dat genootschap werd in 1933 in Spanish Town geopend, drie jaar na de eerste conventie van de pinksterbeweging in Kingston. Het was zendelingenwerk, het verspreiden van het woord onder mensen die zich niet meer betrokken voelden bij de standaard godsdiensten omdat ze te arm waren of andere problemen hadden. De bekeerlingen werden gekenmerkt door een vuur dat voortkwam uit hun behoefte om gehoord te worden, volgelingen te hebben. Ze deden hun evangelisatiewerk vol toewijding en inspiratie.

Haar oom was een bisschop in de kerk, bisschop Walters, een man met op elkaar geklemde lippen en een dorre blik. Hij was een dominante man die van zijn kerk en het bijbehorende onbuigzame geloofstelsel de kern van het gezinsleven had gemaakt. Ik groeide op met een oudoom die ik aanzag voor de bisschop van Jamaica.

Zijn titel had hij zich in zekere zin zelf toegeëigend, want zijn godsdienst was nieuw, nog niet beproefd en gebaseerd op persoonlijke roeping. De leden bedachten zelf de regels in navolging van andere religies en hun gezindtes. De leden werden bisschoppen omdat ze zodoende het gezag naar zich toe konden trekken waar ze naar hunkerden. De anglicanen hadden bisschoppen, dus moest de pinkstergemeente ze ook hebben. Dat was een van de aantrekkelijke aspecten van deze nieuwe godsdienst, dat doorgewone, hardwerkende mensen die het gevoel hadden gekregen dat ze door de snobistische Britse en in Europa gebaseerde godsdiensten niet serieus werden genomen, een hoge positie in de kerkgemeenschap voor zichzelf konden opeisen. Er waren allerlei nieuwe mogelijkheden voor niet-gewijde leden om leiderschapsposities te bekleden. Dat was bijzonder aantrekkelijk. Bij andere godsdiensten had je een wonder nodig om vanuit een ondergeschikte positie naar de top te klimmen. Hier deed zich de kans voor om kleine gemeenschappen te vormen die van binnenuit werden georganiseerd, soms zelfs vanuit families. Leiderschap kwam niet meer vanuit het buitenland. Mijn familie kende een lange dynastie van bisschoppen, en we zijn op bisschoppelijk gebied de hofleveranciers van Jamaica. Ik weet niet wat mijn plaats is binnen die traditie, al heb ik tot op zekere hoogte net zo veel recht om mezelf bisschop te noemen als mijn oudoom bisschop Walters.

Godsdienst was voor veel Jamaicanen, van achttiende-eeuwse sla-

ven tot twintigste-eeuwse rasta's, een manier om de door blanken in stand gehouden status quo uit te dagen. Ook was het een manier voor minder gemotiveerde mensen om weerstand te bieden aan de verleiding om alles te accepteren zoals het was. In Jamaica heb je iedere kerk die je maar kunt bedenken. Men zegt dat het aantal kerken per vierkante kilometer nergens ter wereld hoger is, soms lijkt het alsof er op elke straathoek een kerk staat. En sommige godsdiensten zijn godsdienstiger dan andere.

Het succes van een kerk is afhankelijk van het charisma van de leider. Alles draait om aura en overtuiging. Hoe diep je gelooft. Mijn oudoom bisschop Walters was een obsessief gelovige die zijn godsdienst tot het centrum had gemaakt van zijn eigen leven en dat van zijn hele omgeving. Hij was op zijn manier een briljant showman, en show is de kern van de aantrekkingskracht van de pinksterbeweging. Daar herkenden veel Jamaicanen zich in, ze woonden immers in een samenleving vol uiterlijk vertoon.

Hij had voordat hij tot de kerk toetrad een buitenechtelijke zoon gekregen, die hij verstootte omdat hij niet in het nieuwe leven van de bisschop paste. De zoon groeide op in Engeland. We waren goed bevriend en ik zag hem vaak, maar de familie deed alsof hij niet bestond. Je kon zomaar verstoten en verbannen worden. Die mensen gaan krankzinnig ver in hun godsdienst en gebruiken de Bijbel en God om de wereld naar hun beeld in te richten en te regeren.

Het pentecostalisme werd mijn godsdienst, zoals het die van mijn moeder was geweest, omdat ik ermee opgroeide. Ik had geen keuze. Volgens mijn oudoom de bisschop was het in onze godsdienst zo dat je, als je van het rechte pad afweek, tot een afgrijselijke, helse ballingschap werd veroordeeld. Ze namen de Bijbel, al die opgewarmde Babylonische volksverhalen, letterlijk. Oog om oog, tand om tand. En indien uw rechterhand u ergert, houw ze af. Vermijd familieleden die zich misdragen. Schop hen eruit. Negeer hen. 'Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is.' (2 Timotheüs 3:16). De religieuze leiders – bisschoppen en pastors – regeerden met de ijzeren scepter van de angst. Dat rechtvaardigden ze misschien voor zichzelf met de gedachte dat de Bijbel stelt dat je een ondeugend kind mag slaan. Die passage moesten we vaak hardop

voorlezen, alsof het feit dat we het met onze kinderstemmetjes voordroegen de legitimiteit van die gedachte bezegelde.

Aan mijn vaders kant van de familie, de familie Jones, zaten veel politici en ambtenaren. Ze brachten de eerste boeken naar Jamaica en begonnen het bibliotheekstelsel op het eiland. Mijn vaders zus, tante Sybil, werd hoofdbibliothecaresse van de National Library of Jamaica in Kingston.

Mijn vader zag er voortreffelijk uit en was zowel geestelijk als fysiek oersterk. Hij was een enthousiast amateurbokser en studeerde aan het Dint Hill Agricultural College. Landbouw was een belangrijke bron van inkomsten in onze streek. Bananen, kokosnoten, pompoenen, pepers en koffie werden geteeld voor zowel huiselijk gebruik als verkoop. Er waren al suikerplantages sinds de Spanjaarden waren gearriveerd en uit Haïti suikerriet hadden meegenomen. De Britten hadden het eiland tot een grote suikerplantage omgebouwd. De wereld had behoefte aan suiker. Er was echter een tekort aan plaatselijke arbeidskrachten, dus de komst van nieuwe arbeiders was hard nodig. Afrikanen bleken voortreffelijk te voldoen. Ze hadden ervaring met het land en waren gewend aan hard werken in een tropisch klimaat. Duizenden van die mensen werden tegen hun wil verscheept. Om de wereld zoet te houden maakte Engeland van het suiker producerende Jamaica de zoveelste parel in zijn koloniale kroon en werd het het land met de grootste slavenhandel ter wereld. De suikerteelt en de organisatie van slavernij waren innig verstrengeld.

De familie van mijn vader was ook strikt, maar niet in religieuze zin, ze waren meer van de militaire discipline. Mijn vaders vader Arthur Patrick, geboren aan het einde van de negentiende eeuw, was tijdens de Eerste Wereldoorlog sergeant in het leger. Toen Engeland zich in de oorlog mengde, werden duizenden mannen uit de kolonies gerekruteerd voor het British West Indies Regiment.

Iedereen die zich vrijwillig voor de oorlog aanmeldde kreeg een stukje land in Jamaica. Zijn land lag in de koele, geïsoleerde, klavergroene heuvels die onder mistige wolken lijken te zweven boven Sligoville, een nederig, zorgeloos dorpje dat zich alleen iets aantrekt van zijn eigen ritme. Het was het eerste vrije dorp in Jamaica. Het werd in 1835, toen op grond van de Emancipation Act steeds meer slaven hun

vrijheid kregen, opgedeeld in kleine, heuvelachtige percelen waarop voormalige slaven mochten wonen.

Voor die tijd was het gebied een toevluchtsoord geweest voor gevluchte slaven die uit de bergen in het ene land waren gestolen en nu een veilig heenkomen vonden in de bergen van een ander. Het was niet ver van Pinnacle in St. Jago, de plek van de eerste zelfvoorzienende rastanederzetting die op poten was gezet door Leonard P. Howell, de stichter van de beweging. Rastafari's zonder land lieten de uitgestrekte betonnen jungle van Kingston achter zich en beproefden hun geluk in de heuvels. De plek was vruchtbaar en leverde onder meer voortreffelijke ganja op. Het is de spirituele thuishaven en een gewijde plek van de rasta's. Je zou kunnen zeggen dat wat later reggae werd, en Bob Marley, en de gedachte van 'one love' hun oorsprong vinden in die afgelegen, rotsachtige heuvels.

Er zit daar iets in de lucht en in de aarde wat bestand is gebleken tegen Spanjaarden en Britten. Deze plek was te afgelegen en heuvelachtig om als bouwplek te gebruiken. Zelfs de Taino's, een indianenvolk dat het land bezette ten tijde van de komst van de Spanjaarden, zaten alleen bij de kust en in de buurt van de levengevende rivieren op de laagvlakte.

Mijn grootvader had een huis in Sligoville tussen een paar andere slordig gegroepede huizen die van een afstandje onbewoond leken te zijn. Er zijn talloze modderwegen die naar niets leiden, grote stukken traag glooiend land, en de uitzichten naar Kingston over de heuvels en de vlakten van St. Catherine zijn spectaculair. Waar je ook kijkt, het eiland lijkt naar je te wenken. Dit Jamaica, ver weg van de hemelse stranden en de overdreven drukke en beschermde toeristische attracties, is voor velen minder vertrouwd. De familie Jones bezit er nog altijd land, dat kalm op ons wacht alsof deze serene, magische plek tussen het golvende gebergte en de brede, brede hemel onze lotsbestemming is. Misschien zal ik deze plek ooit als mijn thuis zien. Dan loop ik blootsvoets door het gras langs een rivier die zich van de tijd niets aantrekt en de dingen zich laat ontvouwen hoe ze maar willen.

Als tiener moest mijn vader een heuvel beklimmen om bij het huis van zijn vader te komen, vijftien kilometer heen en vijftien kilometer terug over een steile, bochtige weg, te voet of te paard, vanaf Spanish Town. Hij ging te paard en liep terug, of andersom, dat hij heen liep

en te paard terugkeerde. Hij had een keer een boodschap gedaan en liet zijn paard extra hard rennen om op tijd te komen, want hij wilde geen straf krijgen. Hij was op tijd, maar het paard viel dood neer. Zijn vader keek hem aan met een woedende blik die hem de rest van zijn leven is bijgebleven.

Ik zag grootvader Jones alleen 's zondags na de kerk, want we mochten niet worden blootgesteld aan zijn manier van denken, die volgens de bisschop veel te ruimdenkend en dus verfoeilijk was. We aten soms bij hem, maar het was altijd stroef. Zijn stoïcisme en afstandelijkheid waren angstaanjagend voor een jong kind. Hij glimlachte zelden of nooit en was vermoedelijk slecht op zijn gemak in zulke situaties, als zijn kleinkinderen even waren gevrijwaard van God mag weten wat. Hij was gedisciplineerd, gefocust, streng en ongelooflijk vastbesloten, maar de wetten en regels van de pinksterkerk brachten hem in verwarring. Ik bleek in allerlei opzichten op hem te lijken. Er is zelfs een fysieke gelijkenis, vooral als ik woest en onvergeeflijk voor me uit kijk. We zijn uiteindelijk goede vrienden geworden.

Jaren later, toen mijn vader ook bisschop was geworden met zijn eigen kerk en volgelingen, maakte ik iets in hem los als ik hem aankeek met een blik die aangaf dat ik het ergens met hem over oneens was. 'Kijk me niet aan zoals mijn vader deed,' zei hij dan, en dat was maar gedeeltelijk een grapje. Hij zag zijn vaders afkeuring over zijn levenskeuzes in mijn gezicht terug. Hij zag zo veel van zijn vader in me, en diens woede over de dood van dat paard, dat hij zich er ongemakkelijk van ging voelen.

Mijn grootvader zette pas voet in de kerk van mijn vader toen hij al achter in de tachtig was. Hij was bijna honderd toen hij stierf. Hij was er fel op tegen dat mijn vader pastor werd. Na zijn bekering hebben ze lang niet met elkaar gesproken. Mijn vader deed het omdat hij zijn familie wilde verlaten. Toetreding tot de pinksterbeweging zag hij niet als een te hoge prijs.

De gestrengheid van de familie Jones was niet religieus, zoals die van de familie Walters. Het ging erom om het beste uit jezelf te halen. De beste politicus worden, de beste bankier, de beste gouverneur, de beste in je vak. Het ging erom dat je de samenleving beter maakte, of op zijn minst beter georganiseerd. Het streven was niet een buitenaardse perfectie met de Bijbel als een groteske blauwdruk. Mijn groot-

vader was bijzonder teleurgesteld – en dan druk ik het nog zwak uit – toen mijn vader godsdienst koos. Hij was streng tegen al zijn kinderen en eiste hun respect. Je kon voelen dat ze hem allemaal haatten omdat hij zo inflexibel en veeleisend was. Een van zijn dochters is nooit getrouwd. Ze was verliefd op iemand, maar mijn vader heeft hem weggejaagd. Hij was nooit tevreden met de partnerkeuzes van zijn kinderen. Maar mijn vader was net zo koppig, en hij was een vechtersbaas, en hij wist zijn zin door te drijven.

Godsdienst zoals mijn moeder het in haar jeugd had ervaren was niet wat de familie Jones voor mijn vader voor ogen had. De pinksterkerk die zich in Jamaica ontwikkelde uit zijn Amerikaanse *Southern* grondslagen – waarvan de urgentie en het gebrek aan decorum aantrekkelijk waren voor de slaven – moet op zo'n hoogopgeleide, ruimdenkende familie als bijgeloof zijn overgekomen. Het leek meer op een sekteachtige organisatie dan op een traditionele godsdienst. Deze invloed op Jamaica was overduidelijk afkomstig uit Noord-Amerika, en niet uit Groot-Brittannië, wat een breuk met de overweldigende impact van de koloniale geschiedenis impliceerde. De godsdienst was op specifiek Jamaicaanse leest geschoeid, waardoor hij zelfs nog informeler werd dan de Amerikaanse variant. Als iemand zonder schoenen naar een Jamaicaanse pinksterkerk kwam, werd hij verwelkomd en prees de hele gemeente de Heer. Toen bisschop Walters de regels ging opstellen, werd niemand meer in zijn kerk toegelaten als ze niet keurig gekleed waren. Zondaars gingen blootsvoets. Heiligen droegen hun zondagse kleren, tot de nek dichtgeknoopt. De vader van mijn vader zag slechts – ondanks, of misschien juist vanwege de kledingvoorschriften – een onstabiele, zelfs recalcitrante godsdienst die haaks stond op de door hem zo geliefde verlichting die hij in boeken had gevonden.

Het leek – zeker in de handen van bisschop Walters – niet op het traditionele, conservatieve christendom, maar het was wel degelijk een manier om een alternatieve gemeenschap in het leven te roepen voor mensen die zich genegeerd of buitengesloten voelden. De gevestigde kerken in Jamaica deden de nieuwkomer af als een applauskerk. Daar zou mijn vaders vader zeker mee hebben ingestemd. Sjamanen, meeklappen op het ritme, een geloof in goddelijke genezing.